

Партнер 2009

**Седамдесет четири излагача из
тринаест земаља света, који су се
представили на недавно
завршеном сајму наоружања и
војне опреме *Партнер 2009*,
потврдило је да та манифестација
од локалне поприма
међународни карактер.
Квалитет је пратио и квантитет,
па је сигурно да ће за две године
и простор морати да се прошири**

**– хала 3 Београдског сајма
била је претесна за све
заинтересоване излагаче.**

**Сајам је отворио министар
одбране Драган Шутановац.**

Сајам наоружања и војне опреме *Партнер 2009*, који је на Београдском сајму одржан од 2. до 5. јуна, завршен је отвореним даном за посетиоце. У хали 3 Београдског сајма изгубио се свеprisутан жамор који је био невидљив декор сва четири сајамска дана. Отишли су излагачи, однета борбена техника, нестали су штандови. Остало је сећање, још један изузетан доживљај, на сајамско шаренило и многобројност излагача, којих је ове године било највише – 74.

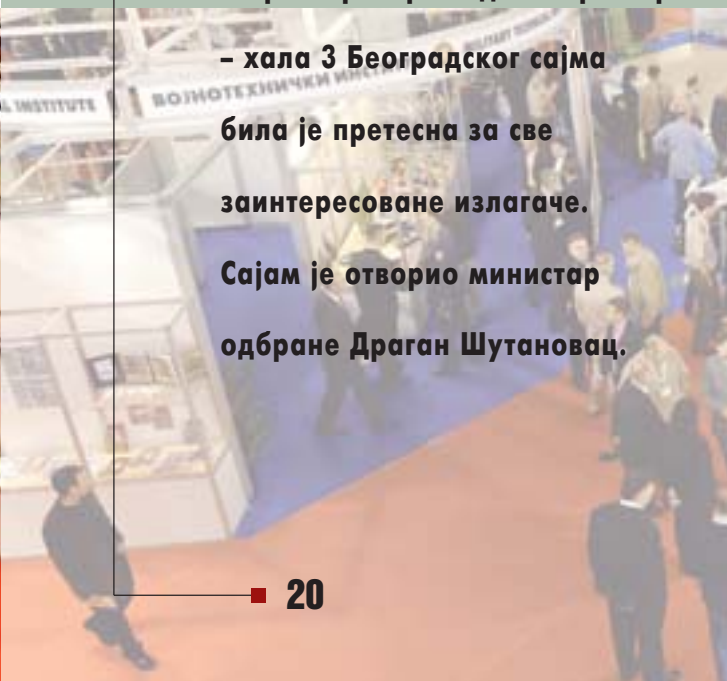
И представника иностраних фирми било је више, а и домаћих дистрибутера производа иностраних компанија, махом из области телекомуникационе, електронске и заштитне опреме. Дошли су из Пољске, Француске, Израела, Шведске, Белгије, Немачке, Румуније, Грчке, Македоније, Аустрије, САД, Републике Српске и Словеније.

Према речима оних којима то није било прво присуство на *Партнеру*, сајам је показао ново лице – видно је да се наша одбрамбена индустрија динамично развија и да се у протекле две године у тој области пуно радило. Странци су приметили још нешто – потенцијални купци више не постављају комерцијална питања у стилу колико то кошта и кад могу добити одређени производ. Сада тачно знају шта траже и конкретније су понуде за сарадњу.

Задовољни су и домаћи произвођачи који су лане имали доста извозних послова. Делегације и потенцијални купци који су их обишли на сајму истицали су том приликом и квалитет њихов производа.

Снага интеграције

Највећи излагач на *Партнеру* био је *Југоимпорт – СДПР*, један од суорганизатора манифестације. Та компанија се и овог пута појавила у

Извозни успеси наменске индустрије

Отварајући 4. међународни сајам наоружања и војне опреме *Партнер 2009* министар Шутановац је истакао да је прошлогодишњи извоз наоружања и војне опреме, вредан око 400 милиона долара, највећи у периоду после 1991. године, а да се ове године очекује сличан извозни успех, између осталог захваљујући и сајму *Партнер 2009*.

„Желим да нагласим да ће Влада Републике Србије у овој години посебно поспешити нашу одбрамбену индустрију са жељом да смањимо спољнотрговински дефицит и да повећамо извоз. Ово је једна од грана која је преко 90 посто окренута извозу и убеђени смо да ова година, иако је кризна, може да буде квалитетна и добра за произвођаче у области наменске индустрије“, рекао је министар Шутановац изразивши уверење да посетиоци сајма имају шта да виде.

Говорећи на свечаном отварању директор Београдског сајма Анђелко Трпковић нагласио је да је сајам наоружања и војне опреме другачији од осталих четрдесетак сајамских манифестација које се ту годишње одржавају. Према његовим речима, податак да је први документ везан за овогодишњи „Партнер“ у Министарству одбране потписан пре две године говори довољно о озбиљности припрема. Трпковић је рекао да према ономе што је на сајму представљено, српска наменска индустрија има будућност.

Покровитељ сајма је Министарство одбране Републике Србије, а организатори су Београдски сајам и *Југоимпорт – СДПР*.

улози интегратора одбрамбене индустрије. Наиме, организовали су наступ 18 предузећа, пре свих шест водећих фабрика српске наменске индустрије – *Застава – Оружје, Прва искра, Први партизан, Слобода, Крушик и Милан Благојевић – Наменска*.

Југоимпорт се, у складу са својом пословном политиком, последњи година определио и да поред маркетинга, истраживања тржишта и продаје домаћих средстава НВО у иностранству, знатна средства улаже у истраживање и развој, а самим тим и у сопствену производњу сложених борбених средстава.

Они који су посетили сајам сетиће се изгледа њиховог штанда и два возила, на која су у *Југоимпорту* посебно поносни. Одмах на уласку у халу 3 најучљивији су били вишенаменско борбено транспортно возило *лазар* и борбено извиђачко возило *курјак* (настало модификацијом оклопног возила БРДМ-2), који су један другог ме конкурисајући, мамиле и измамиле пажњу публике.

Лазар је точкаш савременог изгледа, високе силуете, отпоран на дејства мина и заседна дејства, док *курјак* карактерише ниска силуета, добра заштита. Сензорска станица подиже се на четири метра висине и омогућава му да сакривен иза заклона осматра боји-

ште. Термовизијском камером, ласерским даљиномером и навигационим системом уочавају се циљеви, бележе подаци на дигиталну карту и преко командно-информационог система дистрибуирају даље по командном ланцу. На тај начин може да коригује артиљеријску паљбу. За одбрану има даљинску управљану борбену станицу са митраљезом 12,7 милиметара.

Самостални развојни пројекти *Југоимпорта* су и самоходна топ-хаубица *нора Б52*, калибра 155 мм, хеликоптерски системи наоружања, артиљеријски систем за управљање ватром, ласерски даљиномер, интегрисани систем опреме и наоружања савременог војника 21. века.

У *Југоимпорту* не крију да су, према речима гостију и делегација које су их посетиле, добро пратили трендове и постојеће ресурсе усмерили у производе који ће наћи тржиште. Тржишни резултати претходних година показују да им је стратегија успешна и да извоз расте.

Југоимпортови партнери

Застава – Оружје је и ове године представила богати производни програм, баш као и *Први партизан*, смештен до њих. Доста места заузела је *Слобода* богатим арсеналом. *Крушикова* презентација била је на светском нову. Највеће интересовање побудио је минобачачки програм, модернизована маљутка, модернизована ракета *град*, чак и њена класична варијанта.

Веома динамично било је и на штанду *Милана Благојевића – Наменска* из Лучана, јер су они енергија која све покреће и сви зависе од њих – *Први партизан, Слобода, Крушик*.

На штанду *Прве петолетке – Наменске* шепуриле су се две ваздушне пушке – *виктор М16* и *виктор 01*, које су хит у свету, потом минобачачи свих

калибара, делови за авион *ласта*. На улазу у халу представљен је модел тог авиона, а произвођач *Утва* приказао је разне носеће елементе који су уграђени у њега.

Акционарско друштво *Инса* изложило је на *Партнеру* производе за наменску индустрију – сатне механизме за противтенковске мине, минобачаче и артиљеријску муницију, а *Телеоптик – Жирскопи* приказао је разне моделе пригушивача за стрељачко наоружање.

Југоимпортов штанд поделили су још и *Еи-Опек, Сензор ИН-ФИЗ, ИРИТЕЛ, Ватроспрем, Сандра обућа, Гепард, Едепро* и Електротехнички факултет из Ниша.

Војни роботи

Сајамски хит били су функционални модели три роботизована система који су реализовани у Војнотехничком институту. Они су дочарали причу о роботизацији простора за блиску противоклопну борбу. С правом, јер будуће бојиште неће бити само дигитализовано већ и роботизовано.

Погледе је мамиле живахна *милица* – модуларни роботизовани систем за противоклопну борбу на гусеничном возилу, која је

догађаји

патролирала ограђеним простором у централном делу хале. Та „лична принцеза“, како јој конструктори тепају, уствари је даљински бежично управљана платформа која носи лансер ракета калибра 90 мм (или противоклопне ракете 120 мм, а може и друге врсте наоружања) и осматрачко-нишанску камеру. Поред ње је функционални модел аутоматског противоклопног систем АПОС, даљински управљан, који је веома погодан за постављање на тешко проходним правцима. Основна намена му је да замени војника нишанцију у веома опасном задатку – блиском прилазу непријатељевом тенку ради лансирања ракете.

Трећи функционални модел је лака оружана станица која се даљински управља – ДАЛОС. Веома је погодна за постављање на покретној платформи, најчешће на оклопним борбеним возилима, а на себи носи пушкотриглаз 7,62 мм. Сем тога, лако и брзом демонтажом може да се постави и бацач граната 30 милиметара.

За функционалне моделе тих роботизованих система направљен је софтвер тако да су их умрежили па је могуће са једног командног места управљати са десетинама јединствених или разnorodних система.

У свету данас постоји око тридесетак земаља које се баве овом проблематиком и цена робота је од 150.000 до 200.000 долара, па се у Институту надају да ће коришћењем својих капацитета и знања остварити системе који ће бити јефтинији и веома ефикасни за употребу у нашој војсци.

Дан Југоимпорта – СДПР

Трећег сајамског дана Југоимпорт је обележио и 60 година постојања Компаније. На свечаном скупу генерални директор Стеван Никчевић рекао је да их за јубилеј везује и једна од најуспешнијих година у пословању компаније од 1991. Такође, охрабрују показатељи за ову годину јер је у првих пет месеци забележен извоз од око 110 милиона долара, што их сврстава у највеће извознике у Србији.

До краја године требало би да се оствари и прототип из области робота, а у ВТИ надају се да ће за наредни сајам имати и знатно савршенија средства.

Један робот је минибеспилотна летелица – *вработц*, чији модел је приказан на штанду ВТИ. Тело те летелице изливено је у *Моми*, а опрема би требало да стигне из иностранства. У Институту се надају да ће у другој половини јула бити летна испитивања три прототипа беспилотне летелице. Тада ће их спрегнути са роботизованим системима на копну.

Пројекти Војнотехничког института

Школски авион *ласта*, мега пројекат Војнотехничког института, и даље побуђује пажњу присутних. Ценом је конкурентан авионима те класе у свету, а већ је израчунато да ће се његовим увођењем у Војску Србије уштедети 65.000 евра на обуци једног пилота.

За *ласту* су у Институту развили и произвели детонационо сечиво, које помаже пилоту да у случају опасности напуст авион. Цена једног метра таквог сечива у свету је 5.000 евра, а за један авион треба око пет метара.

На овом сајму стављена је тачка и на прототип ласерски вођене бомбе, врло комплексног средства које је развијено неколико година у Институту, и за којим постоји велико интересовање. Развили су у Институту и уведена је у наоружање ракета *гром А* која има радио вођење, а отишли су корак даље – развијају *гром Б* са ТВ вођењем. Надају се да ће развој завршити за неколико месеци.

На сајму је представљен и програм модернизације *маљутке*. Мали је број земаља који успева да својим капацитетима развије и производи тандем кумулативну бојну главу. Институт је успео да је развије, а производи је Компанија *Слобода*. Такође, мали број земаља у свету може да дефинише технологију и да производи језгро поткалибарних пројектила. У ВТИ су и у том пројекту успели – реализовали су језгро за поткалибарни пројектил 100 мм, а сада развијају језгра калибра 120 милиметара.

Пројекат из области високих технологија, за кога кажу да је скупљи од *ласте*, везан је за широкопојасни гониометар. Суштина

Југохемијини суизлагачи

На овогодишњем сајму први пут се појављује и *Југохемија* са својим суизлагачима. То су грчки *Itracom*, из области врхунске електронике, белгијски *FN Herstal*, познат као произвођач наоружања, грчко представништво данске фирме *Firexpress*, произвођача ватрогасне опреме, шведски *Interspiro* и позната у свету по заштитној опреми *Мелер група*. Свака од тих фирми је хит у својој области, а у *Југохемији* су водили рачуна да се на њиховом штанду појављују фирме из различитих области како не би било сукоба интереса.

је да се на тактичком нивоу коришћењем гониометара ствара електронска слика бојишта. Такви системи потом се повезују са борбеним системима.

Значајно место има и систем за звукометријско извиђање – *хемера* (богиња дана). Урађен је функционални модел, завршавају се испитивања и почиње фаза развоја. Функционални модел прерашће у прототип. Лоцирање ватреног положаја противничке артиљерије и корекција властите ватре оригинална је метода развијена у ВТИ.

Комуникациона опрема

Интересовањем присутних на сајму побудили су управо велики произвођачи. Готово да не треба појединачно представљати израелске *Elbit* и *ECI*, нити француски *Talес*. Њихови штандови били су информативни, али без много опреме. У *Талесу* нису могли да сакрију разочарање што из административних разлога није стигла на сајам техника. Они су, иначе, били припремили комплетну гаму оптоелектронике – све врсте камера и радио уређаја. Ускратили су београдску публику за демонстрацију и презентацију, али је и поред тога њихов штанд био посећен.

Возила и мотори

На штандовима иностраних излагача пажњу је привлачило и теренско возило *мантра 4x4* аустријског *Ахлajtнера*. Посетиоци нису могли да виде њиховог фаворита – *Survivor 4x4*, који је био на испитивањима у Кувајту.

Када је реч о моторима, онда би многи истакли чувене *Џон Динове*, које смо могли да видимо захваљујући фирми *Res trade*. У тој фирми се надају да ће се и Војска заинтересовати за њих.

Роде и Шварц, светски лидер на пољу мерне и радиокомуникационе опреме, представио је тактичко комуникационе радио уређаје *M3TR*, најновији софтверски радио, уређај за контролу летења летелица – хеликоптера и авиона, и мерну опрему која прати све то.

FLIR Systems је америчко-шведска компанија која се бави термовизијом и увелико је присутна у нашој земљи (њене термовизијске камере има погранична полиција). На сајму је изложио далекометну термовизијску камеру која може на 20 километара да детектује човека, а на 9 км може да види шта тај човек ради, што је значајно за војску. Овај уређај у себи има и дигитални магнетни компас, ГПС уређај, видео камеру која има 60 пута зум. Њихова мала камера уграђена је у предњи браник *лазара*.

У ову област можемо сместити и македонску фирму *Магно-промет*, која је специјализована за увоз и извоз софистициране војне и полицијске опреме. Заступају немачку фирму *Штајнер*, највећег произвођача двогледа, *Азимут* из Израела, *Талес* из Холандије, *Политроник* из Швајцарске, *Nightline Inc.* из Америке...

Европску премијеру на Београдском сајму имао је ноћни уређај фирме *Active armour* од Sweden AA. Његова предност је у томе што командир први пут може на удаљености од једног километра иза војника да види куд војска иде и да са њима контактира, али не помоћу система веза него им шаље СМС поруке које се појављују на визиру.

Заштитно и лепо

Готово по правилу на сајмовима ове врсте највише је оних фирми које се баве производњом или су заступници произвођача заштитне опреме. Они сваком сајму дају посебан колорит, а ове године било их је доста.

Производња Миле Драгић, стандардно присутна на *Партнеру*, представила је опрему за потребе војске и полиције, а и других безбедносних служби. Интересантни су њихови балистички заштитни прслуци, посебно онај који се може брзо демонтirati у случају рањавања човека. Њихове камуфлажне заштитне мреже употребљавају се у нашој војсци, а и у иностранству. Највише пажње, пак, побудила је српска петобојна шара у дигиталној варијанти на војнику за 21. век.

Полудигиталну шару, али ону коју носи италијанска војска, представила је фирма *Прспект технологи*, која развија тактичку, наменску и опрему за грађанство. На штанду су представили униформе за разна обезбеђења, али и борбени прслук за кога кажу да је један од најбољих на свету – квалитетно је урађен, не жуље и не оптерећује.

Одмах на уласку у халу 3, могле су да се виде униформе фирме *Јувела* – урадили су их за царину Србије, ЈАТ, велике банке... Однедавно су добили дозволу да почну да раде и за Војску.

Једини произвођач на Балкану материјала за балистичку опрему је фирма *ВМ Протект*, која постоји у оквиру групе *Уно Мартин*. Највећи хит на њиховом штанду био је златни материјал – арамид, садржи у себи фолију која се термообликује.

Интермат из Атине представио се специјалним стелт бојама, захваљујући којима се могу учинити невидљивим возила, зграде и униформе.

Београдска фирма *Трезор Волга*, увозник и дистрибутер заштитне и противпожарне опреме, представила је производе фирме *Пели* – заштитне кутије за транспорт електронских уређаја, лампе за њихову војску и полицију вишеструких намена. У понуди имају и производе америчког произвођача *Ледерман*, познатог по производњи мултиалата. *Пелијеви* и *Ледерманови* производи нису до сада били доступни на нашем тржишту.

Први пут на сајму појављује се и фирма *Partizan arms*, коју је пре неколико година основао Стрелачки клуб *Партизан*. Фирма се бави трговином оружја и регистрована је за спољно трговински промет оружја. Они су повезали две делатности – стрелаштво као спорт и трговину оружјем, деловима за оружје и муницијом, а све ради финансирања спорта.

Шарени за око и разнородни били су производи *Pikado kompani* – дугмад и метална галантерија за војну и цивилну намену и *Вигорове* штампане етикете, еполете, амблеми и траке.

Зачинимо ову сајамску причу утисцима о учешћу установа Министарства одбране. На штанду Војномедицинске академије готово да није било некога ко није стао да пита за медицински савет или неке детаље о раду установе. Најсликаније су биле студенткиње Војне академије. У витринама штанда Војног музеја причу из давнина причале су старе пушке, пиштољи, сабље, а Музеј Југословенског ратног ваздухопловства, који се ове године први пут појавио на сајму, свој простор оплемењено је снимцима Београда из тридесетих година прошлог века, које су снимили пилоти. А готово да није било посетиоца сајма који није купио неку ситницу за успомену на штанду Новинског центра *Одбрана*.

Мира ШВЕДИЋ
Снимио Јова МАМУЛА